

Sárközi Mátyás

Pesten, Londonban és a nagyvilágban

Jelenkor

A MÁSODIK NEMZEDÉK

A nyugati világba szétszóródott magyar emigráció rapidul öregszik, legutóbbi, 1956-os nagy hullámának a tagjai is mind elérték a nyugdíjas kort. Hazazönlés nem tapasztalható, elsősorban azért, mert túl hosszú a nyújt a kényszerű távollét. De a legtöbb Nyugaton élő magyar család azon igyekszik, hogy a már kint született második nemzedékben fenntartsa az intenzív érdeklődést a magyarság és Magyarország iránt. Ismernek olyan magyarokat, akik még az unokáikat is megtanították magyarul beszélni, sőt írni.

Az Angliában letelepedett magyarok gyermekei nem tartják tehernek, hogy Európa másik feléről származnak. Az angol jó befogadó nemzet, milliónyi bevándorló számára teszi simává az újrakezdést, azt pedig, aki már a szülőországban született, idegen akcentus nélkül beszéli a nyelvet, ismeri az óvodai dalocskákat és meséket, az angol elemi iskolák szörnyű ebédein cseperedett fel, egyenértékű honfitárnsnak fogadja el.

A szülők feladatuknak tekintik, hogy a második nemzedéknek valamiféle képe vagy legalább sejtése legyen a magyar kultúráról, s ezért az Angliában született magyar származású gyereket sokat hall költészetről, irodalomról,

történelmi viszonytagságokról. Talán ennek tudható be, hogy ismeretségi körömben egyre-másra teremnek a magyar származású angol írók.

A legnevesebb, akinek immár magyarra is lefordították és Budapesten is kiadták kötetét, Fischer Tibor. *A béka segge alatt* és a *Gógyigaléri szerzője*. Az 1950-es évek magyar társadalmát karikírozó regénye eddig öt nyelven jelent meg, most adták ki olaszul. Fischer Tibor 1956-ban Angliába került szülei a kisfiuknak angolra lefordíthatatlan magyar nevet adtak, magyarul beszéltek hozzá, de cambridge-i egyetemista korára a magyar tudása eléggé megkopott. Figyelemre méltó jelenség, hogy prózája afféle formabontó nyelvi tobzódás. Nyelvi leleményességgel, bennfentes utalásaival mintha egyre azt húzná alá, hogy: „engem ugyan Fischer Tibornak hívnak, de tökéletesen kezemre álló eszközöm Shakespeare nyelve, ha szükségét érzem, még toldok is rajta.”

A napokban jelent meg Nick Barlay regénye, a *Curry Lovebox*. A harminchárom éves szerző szintén magyar szülők gyermeke. Apja, Bokor István, 1956 után, ugyanabban a krisztusi korban Angliába vetődve, kitartó igyekezettel érte el, hogy Stephen Barlay néven ismert angol író legyen, dokumentumprózája Magyarországon is olvasható. A *Curry Lovebox* főszereplője egy kábítószerekkereső néger sofőrje, egyes szám első személyben bontakoztatja ki a történetet, s a kritika nem mulasztotta el említeni, milyen mestertelen forgatja ezt az egyedi an-

golságú nyelvet Nick Barlay. Megint felmerül a kérdés: nem azért-e, mert magyar nyelvi háttérrel került az óvodába, s a meghódított plusznyelv varázsa még mindig hatálmában tartja? Nem anyanyelve, de immár az a nyelv, amelyen leginkább tudja kifejezni magát, irodalmi szinten pedig brillirozni képes vele. A csak feketebőrű írőkkel foglalkozó londoni X Press kiadónak megtesztelt a kézirat, és Nick Barlay az első fehér szerzője.

Más a helyzet a egyes házasságból származó második generációsokkal. Eliot Leader fizikaprofesszor gyermekei közül az idősebb, Imre, apja nyomdokaiba lépett. A fiatalabbnál az anyai ág magyar génjei erősebben hatottak; kiűt a pesti újságíró nagypapa és az 1956 után Cambridge-ben a népballadák nemzetközi összehasonlításából doktorált mama, Neményi Ninon humaniorák felé hajló beállítottsága. Darian Leader szakmájául a Lacan-pszichoanalízist választotta, s Angliában nagy sikerű könyve a *Why do Women Write More Letters than They Post?* (Miért írnak a nők több levelet, mint amennyit elküldenek?) Ez a nők szexuálpszichológiáját az irodalmi esszé színvonalán elemzi.

A brit olvasók táborában, de egyre inkább Amerikában és Németországban is, rendkívül népszerűek Patricia Finney történelmi regényei. Az apa északangol, skót, ir ágakra bomló családfával rendelkező törvénytörő bíró, az anya viszont Vészy Emőke ügyvédnő, aki iskoláskorában emigrált Angliába a szüleiével. Apjától, Vészy Mátyástól,

aki a Rákosi-féle szalámitaktika idején az utolsó ellenzéki képviselő volt a magyar parlamentben, sokszor hallhatta, hogy a legszebb szakma a jogászé. Édesanyja, Wagner Lilla pszichológus literárus szellemben nevelte a lányát, és elsősztülött unokájának, Patriciának is sokat mesélt, anekdotákat a régi magyar történelemből, legendákat, regéket. Patricia Finney tizenhat éves korában írta első regényét, ír történelmi témáról *Shadow of Gulls* címmel, és a könyv méltatói nem győzték csodálni, hogyan volt képes csataleírásokra egy bakfis. Patriciát viszont – akiről az édesanyja azt mondja: „Amit ő nem tud a középkorról, azt nem is érdekes tudni” – nemcsak kutatói szorgalommal, hanem a filmszerű megjelenítő erő tehetségével is megáldotta a Jóisten, s hogy ez irodalommal fejlődött, abban bizonyára szerepe van nagyanyó meséinek. Oxfordi egyetemistaként írta Patricia Finney a második középkori tárgyú regényét, majd I. Erzsébet korára váltott át, egy állandó regényhőse kalandjait színezi tovább.

Jotischky László, aki éveken át a BBC közép-európai osztályának a helyettes vezetője volt, amerikai anyától származó gyermekeit körbevezette szülővárosában, Budapesten. A Gellért-hegyi sziklák tövében elmondta nekik Szent Gellért legendáját. Fia, Andrew Jotischky, jelenleg a Lancasteri Egyetem történelemtanára. Cambridge-ben végzett, a Yale Egyetemen doktorált. *Marco Polo's Tears* (Marco Polo könnyei) című történelmi regénye több síkon egyszerre írja le a nagy utazó kínai útját és egy fiatal nő

olaszországi halálának a körülményeit. A kérdés azonban, hogy karmelita volt-e Szent Gellért, gyakorló történész-ként nem hagyja nyugodni, erről a Sorbonne kiadásában jelent meg tanulmánya. Új könyve, a *Perfection of Solitude* pedig azokról a közel-keleti remetékről szól, akik a szerzetesek ősei voltak.

A magyar literátus nemzet, érdeklí az élet minden fordulata, rezzenése, s kultúrájának szerves része, hogy ezt írói egyedi ízű prózájukban érzékeltetik, kifejezik. Lám, ez az inspiráció az idegenben felnövő nemzedékekre is hat.

(*Magyar Hírlap*, 1997. augusztus 16.)

ALICE A KORREKT SZEKUALITÁS ORSZÁGÁBAN

Megjelent az Isten tudja, hányadik monográfia Lewis Carrollról, az *Alice Csodaországban* írójáról. A szerző, a New York-i City University tanára, Morton N. Cohen, harmincéves kutatómunkára tette fel e kötetet a koronát, és két olyan tételt fejt ki, amit az angol Lewis Carroll-szakértők vehemensen vitatnak. Az egyik tétel szerint Carroll (eredeti nevén Charles Dodgson) lázadt kora, a Viktória-kor társadalmi korlátai ellen, a másik pedig azt próbálja bizonyítani, hogy az oxfordi matematikus gyerekkönyvíró afféle cukrosbácsi volt. Az igazság – mint ilyen esetekben gyakran lenni szokott – középen van.

Azért érdemes mindezen vitázni, mert az *Alice csodaországban* megejtő próza, a szürrealizmus egyik alapműve, és mesészerű varázsa hatott nemcsak a későbbi angol regényírára, de az angol psziché alakulására is, hiszen a könyvvel minden angol gyerek már kiskorában megismerkedik. A könyvüzletekben a regény folyamatosan kapható, és szinte minden létező nyelvre lefordították. A Biblia és Shakespeare művei mellett a legtöbbet idézett szöveg a nyugati világban.